

Səhiyyənin inkişafı üçün mühüm işlər görülür

Azərbaycanda qarşıya qoyulan ən vacib məqsədlərdən biri məhz insanların sağlamlığı, səhiyyənin və tibb elminin inkişafı, savadlı, bilikli, əsl peşəkar həkim kadrların hazırlanması hesab edilir. Bu sahədə problemlərin həllinə səhiyyənin qanunvericilik bazasının möhkəmləndirilməsindən başlandı. Azərbaycanın səhiyyə naziri **Teymur Musayevlə** bu barədə söhbət etdik.

- Bu gün Azərbaycan beynəlxalq aləmdə bir çox təşəbbüslərlə çıxış edən ölkələr sırasındadır. Bu baxımdan COVID-19 pandemiyası dövründə ölkəmizin Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı ilə sıx əməkdaşlığını qeyd etmək yerinə düşərdi. Ölkənin səhiyyə sahəsində siyasətini həyata keçirən qurum kimi beynəlxalq əməkdaşlıqda prioritet olaraq nələri qeyd edərdiniz?

- Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın təmin edilməsi məqsədi ilə həyata keçirilən islahatlar, dövlət proqramları Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) prioritet istiqamətləri və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ilə üst-üstə düşür. COVID-19 pandemiyası dövründə ölkə vətəndaşlarının sağlamlığının qorunmasını hökumətin bir nömrəli vəzifəsi elan edən möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyevin

beynəlxalq aləmdəki şəxsi nüfuzu və geniş əlaqələri sayəsində mövcud vaksinlərə əhalinin əlçatanlığı təmin edilmiş və bu sahədəki beynəlxalq əməkdaşlıq gücləndirilmişdir. Belə ki, Azərbaycan pandemiya ilə mübarizədə global həmrəyliyin tərəfdarı olan, "COVAX" beynəlxalq təşəbbüsünə qoşulan ilk ölkələrdən oldu, infeksiyanın qarşısının alınması üçün onlarla dövlətə humanitar yardım göstərdi, ÜST-ə 10 milyon ABŞ dolları həcmində könüllü maliyyə yardımı etdi.

Azərbaycanın dövlət başçısının təşəbbüsü ilə 2020-ci il dekabrın 3-4-də BMT Baş Assambleyasının dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində koronavirusla mübarizəyə həsr edilmiş xüsusi sessiyası keçirildi. Bunun nəticəsi olaraq, ölkə rəhbərinin təklifi ilə Qoşulmama Hərəkatı adından BMT-nin İnsan Hüquqları Şurasında bütün ölkələrin peyvəndlərə bərabər və universal çıxışının təmin edilməsinə dair qətnamə irəli sürüldü və həmin qətnamə 2021-ci ilin mart ayında yekdilliklə qəbul edildi.

Azərbaycan Şərq Tərəfdaşlığı Təşəbbüsü çərçivəsində ÜST tərəfindən aparılan "Sağlamlıq üçün həmrəylik təşəbbüsü" və "Vaksinasiyaya dəstək" layihələrinə tərəfdaşlıq etmişdir.

Cari ilin iyun ayında Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə keçirilmiş Qlobal Bakı Forumunda iştirak üçün ÜST-ün Baş direktoru Tedros Adhanom Qebreyesus Azərbaycana səfər etdi və ölkə Prezidenti İlham Əliyevlə görüşdü. Görüş zamanı cənab Prezident COVID-19-a qarşı mübarizədə qurumun Azərbaycana verdiyi tövsiyələri və ölkəmizlə əməkdaşlığı yüksək qiymətləndirdiyini vurğuladı. Dr. Qebreyesus virusla mübarizə sahəsində ölkəmizin milli, regional və beynəlxalq səviyyədə həyata keçirdiyi fəaliyyətlərə və pandemiya dövründə Azərbaycanın təşkilata verdiyi dəstəyə görə təşəkkürünü bildirdi.

Pandemiya zamanı ÜST tərəfindən ölkəmizə fəvqəladə səhiyyə vəziyyətləri, infeksiyalara nəzarət və laboratoriya sistemləri, reabilitasiya proqramları üzrə bir neçə missiya göndərildi, aparılan tədbirlər ekspertlər tərəfindən qənaətbəxş hesab edildi və müvafiq tövsiyə

yələr verildi. Qurum infeksiya ilə mübarizə tədbirlərində Azərbaycanın səylərini yüksək qiymətləndirərək onu bu sahədə “nümunəvi ölkə” adlandırmışdır.

Ölkənin səhiyyə siyasətini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı olaraq Səhiyyə Nazirliyi beynəlxalq əməkdaşlıq sahəsində prioritet istiqamətləri müəyyənləşdirir. Səhiyyədə innovasiyaların və rəqəmsal həllərin stimullaşdırılması, tibb işçilərinin davamlı təhsilinin təmin edilməsi, beynəlxalq elm və araşdırma mərkəzləri ilə birgə kliniki tədqiqatların keçirilməsi, ölkənin tibbi turizm potensialının inkişaf etdirilməsi kimi prioritet əməkdaşlıq istiqamətlərində beynəlxalq və regional təşkilatlar, dünyanın aparıcı tibb müəssisələri, səhiyyə qurumları, xaricdə yaşayan Azərbaycan əsilli tibb işçiləri ilə intensiv işlər aparılır.

Ölkəmiz beynəlxalq layihələrdə yaxından iştirak edir. BMT, ÜST

və Uşaq Fondu, Türk Dövlətləri Təşkilatı, Dünya Bankı, Asiya İnkişaf Bankı, Yaponiya Beynəlxalq Əməkdaşlıq Agentliyi, Əczaçılıq Təftişi Konvensiyası və Əczaçılıq Təftişi üzrə Əməkdaşlıq Sistemi, Qlobal Fond, eləcə də digər beynəlxalq və regional təsisatlar ilə yüksək səviyyəli əməkdaşlıq həyata keçirir. Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə olan əməkdaşlığı isə xüsusilə vurğulamaq istərdim. Təşkilat çərçivəsində üzv və müşahidəçi ölkələrin vahid tibb elmi məkanının yaradılması, birgə elmi-tədqiqatların aparılması, vahid tibb təhsili standartlarının müəyyənləşdirilməsi, davamlı tibbi təhsilin təminatı, orqan donorluğu və transplantasiyası fəaliyyətlərinin koordinasiya edilən vahid məkanının yaradılması və bu məqsədlə “Türk Transplant” qurumunun təsis edilməsinin mümkünlüyü aktiv formada müzakirə olunur. Həmçinin ikitərəfli formatda xarici ölkələrin səhiyyə qurumları ilə im-

8TH TURKISH MEDICAL WORLD CONGRESS OF THE ORGANIZATION OF TURKIC STATES AND AWARD CEREMONY OF "Tribute to the History of Medicine and Common Legacy"

30-31 October, Istanbul

zalanmış memorandumlar çərçivəsində əməkdaşlıq davam etdirilir.

- Peşəkar kadr potensialının gücləndirilməsi səhiyyədə və əhalinin sağlamlığının qorunmasında əsas şərtlərdən biridir. Bu gün bacarıqlı və müasir standartlara cavab verən tibbi kadrların yetişdirilməsi üçün hansı işlər görülür?

- Ölkəmizdə ali və orta ixtisas tibb təhsilinin dövrün çağırışlarına uyğunlaşdırılması və peşəkar kadr hazırlığının keyfiyyətə yeni müstəviyə qaldırılması istiqamətində davamlı tədbirlər həyata keçirilir.

Məlum olduğu kimi, 2011-ci ildən ölkədə rezidentura təhsili tətbiq olunur. İlk vaxtlarda 40 ixtisas üzrə həkim-mütəxəssis hazırlığı aparılırdısa, artıq bu, 56 ixtisas üzrə həyata keçirilir. Rezidentlərin hazırlığı ali tibb təhsili müəssisə-

lərində, xəstəxanalarda və elmi mərkəzlərdə aparılır.

Azərbaycan Tibb Universitetində "İmtahan modulu" tətbiqi ilə başlanmış "Elektron universitet" sistemi təkmilləşdirilir, təhsil rəqəmsallaşdırılır. Bu layihə çərçivəsində "Elektron tədris sistemi" yaradılmışdır. Bu, tələbələrə şəxsi kabinetləri vasitəsilə öz nəticələrini görmək, universitet həyatı ilə bağlı gündəlik qeydlərini daxil etmək imkanı verir.

Dünya Tibb Təhsili Federasiyası (WFME) və 2017-ci ildən etibarən rəsmi şəkildə tanınan Akkreditasiya və Reyting üzrə Müstəqil Agentlik (IAAR) tərəfindən 2022-ci il yanvarın 28-də ATU-nun təqdim etdiyi üç (Müalicə işi, Əczaçılıq və Stomatologiya) tədris proqramı 5 il müddətinə akkreditasiyadan keçirilib. Bu, Azərbaycan Tibb Universitetinin beynəlxalq nüfuzunun artması-

na, reyting siyahılarında irəliləməsinə, daha çox xarici tələbənin universitetə cəlb olunmasına və onların coğrafiyasının genişlənməsinə imkan verəcəkdir.

İlk dəfə olaraq Azərbaycan Tibb Universitetinin nəzdində "Tibb və Əczaçılıq üzrə İnnovasiya Mərkəzi" yaradılmışdır və o, əczaçılıq fakültəsinin tələbələri üçün tədris-təcrübi baza kimi fəaliyyət göstərir. Bununla yanaşı, universitetdə "Təcili tibb" və "Tibb və sağlamlıq elmləri təhsili" adlı iki yeni kafedra işə başlamışdır. Əziz Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda isə bu il "Ortodontiya" adlı yeni kafedra yaradılmışdır.

Azərbaycan Tibb Universitetinin, Əziz Əliyev adına Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələri genişlənir, o cümlədən həm tələbələr, həm də akademik

heyət üzvləri arasında mübadilə aparılır.

Hazırda həkimlərlə bərabər orta tibb işçilərinin hazırlığına da xüsusi önəm verilir. Onların hazırlığı 9 ixtisas üzrə 11 tibb kollecinə aparılır. 6 kollecdə orta ixtisas tibb təhsili ilə yanaşı, ixtisasartırma təhsili də həyata keçirilir. Regionlarda fəaliyyət göstərən kolleclərdən üçündə yeni şöbələrin açılması ilə onlarda tədris olunan ixtisasların sayının artmasına nail olunmuşdur.

Tibb kolleclərinin pedaqoji heyəti və tələbələrini müxtəlif beynəlxalq layihələrdə və təlimlərdə iştirak edirlər. Bunlara misal olaraq UNICEF-in "Hamilə qadınlara və erkən yaşlı uşaqlara universal mütərəqqi patronaj modeli", "Bəsləyici qayğı ilə bağlı ailələrə dəstək üzrə ev ziyarətçilərinin hazırlanması" təlimlərini, ÜST-ün "Dərman tətbiq etmə və təməl yaşam dəstəyi" təlimini, Avropa İttifaqı ilə birgə həyata keçirdiyi "Sağlamlıq üçün Həmrəylik Təşəbbüsü" çərçivəsində "COVID-19 əleyhinə vaksinasıyaya dəstək" və "PRO-ACT-Training" və "PROACT-Care" layihələrini qeyd etmək olar.

- Ölkədə tibbi personalın sertifikatlaşdırılması aktiv şəkildə həyata keçirilir, bununla bərabər prosesin təkmilləşdirilməsinə dair fikirlər səslənməkdədir. Bu sahədə yeniliklər gözlənilirmi?

- Tibb işçilərinin fəaliyyətlərinin nəticələri birbaşa insan sağlamlığına təsir etdiyindən onlardan peşəkar bilik və bacarıqlarının daim yüksəldilməsi tələb olunur. Bir çox qabaqcıl səhiyyə sistemləri olan ölkələrdə davamlı tibbi təhsil üsulu həyata keçirilir. Ölkəmizdə davamlı tibbi təhsilin normativ bazasının formalaşdırılmasına və tətbiqinə ehtiyac vardır.

Hazırda davamlı tibbi təhsilin hüquqi bazasının yaradılması,

habelə tibb və əczaçılıq işçilərinin sertifikatı ilə əlaqələndirilməsi üzrə layihələr hazırlanmaqdadır. Hazırlanan təkliflər Azərbaycan Respublikasında praktik tibb və ya əczaçılıq fəaliyyəti ilə məşğul olan tibb mütəxəssislərinin beş ildə bir dəfə sertifikatı almaq üçün sertifikatı imtahanından keçməsinə və ya davamlı tibbi təhsil kreditlərini toplamasına özündə ehtiva edir.

Tibb mütəxəssislərinin peşəkar bilik və bacarıqlarının fasiləsiz inkişaf etdirilməsinə münasibətdə daha çevik və səmərəli yanaşma ortaya qoyan davamlı tibbi təhsilin ölkədə geniş tətbiqi əhaliyə göstərilən tibbi xidmətlərin keyfiyyətində öz müsbət rolunu oynayacaqdır.

- Əvvəlki illərlə müqayisədə dövlət tibb müəssisələri ilə yanaşı, özəl müəssisələrin də sayı çoxalmaqdadır. Nəzərə alsaq ki, insanlarımızın həyatı bu yeni qurulan klinikaların hazırlıq səviyyəsindən birbaşa asılıdır, bilmək istədik ki, onların akkreditasiyasında hansı meyarlar əsas götürülür?

- Son illər ölkə iqtisadiyyatında özəl sektorun payının davamlı artması möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyevin iqtisadiyyatın diversifikasiyası və sahibkarlıq mühitinin dəstəklənməsi məqsədi ilə apardığı islahatlar proqramı ilə birbaşa bağlıdır. Təbii ki, müsbət inkişaf dinamikası özəl tibb fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərin sayının da ilbəl artmasına səbəb olmuşdur. Özəl tibb fəaliyyəti həyata keçirmək istəyən şəxs Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2017-ci il 15 may tarixli 206 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş "Özəl tibb fəaliyyəti üzrə lisenziyalaşdırılan xidmətlərin və işlərin Siyahısı"na əsasən ilk növbədə lisenziya almalıdır.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 20 aprel 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə özəl tibb fəaliyyətinə lisenziya vermək səlahiyyətinə malik dövlət orqanı kimi müəyyən olunmuş İqtisadiyyat Nazirliyi aidiyyəti sahibkarlıq subyektlərinin ərizələrinə baxarkən qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq rəy alınması üçün Səhiyyə Nazirliyinə müraciət edir. Həmin müəssisələrin qiymətləndirilməsi "Tibb müəssisələrində sanitariya-epidemioloji tələblərə dair Qaydalar" ə əsasən həyata keçirilir. Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən yekun rəy verilməsi İqtisadiyyat Nazirliyinin nümayəndələrinin birgə iştirakı ilə reallaşdırılır.

Qeyd etdiyiniz kimi, tibb müəssisələrində göstərilən xidmətlərin nəticələri birbaşa insan sağlamlığına təsir etdiyindən bu sahədə nəzarətin təminatı ən vacib məsələlərdəndir. Lisenziya almış özəl tibb fəaliyyəti subyektlərinin göstərdikləri tibbi xidmətlərə nəzarət Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilir. Bu məqsədlə müvafiq normativ sənədlərin tələblərinə uyğun olaraq planlı və plandankənar yoxlamalar təşkil edilir.

Tibb müəssisələrinin akkreditasiyası ilə bağlı məsələlərə gəldikdə isə bu, əhaliyə göstərilən tibbi xidmətin keyfiyyətinin, tibb müəssisələrinin fəaliyyətinin normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğunluğunun müəyyən edilməsidir. Bu, əhalinin yüksək keyfiyyətli tibbi xidmət göstərən tibb müəssisəsi tərəfindən müayinə və müalicə olunması üçün seçim hüququnun təmin olunması məqsədi ilə aparılır. Eyni zamanda, tibb müəssisələrində akkreditasiyanın aparılması "Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında Qanun"un tələbidir.

Tibb müəssisələrinin və tibbi xidmətlərin akkreditasiyası hazırda Səhiyyə Nazirliyinin gündəliyində duran ən əsas məsələlərdən biridir. Belə ki, tibb xidmətlərinin

keyfiyyətinin artırılması və pasiyent təhlükəsizliyinin təmin olunması bizim üçün prioritet məsələdir.

Məlumat üçün bildirim ki, 2020-ci ildə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 447 sayılı Qərarı ilə "Tibb müəssisələrinin akkreditasiyası Qaydası" təsdiq edilib. Bununla yanaşı, tibb davamlı və sürətli inkişaf edən sektor olduğundan sözügedən Qaydanın müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılmasına zərurət vardır. Bu məqsədlə Səhiyyə Nazirliyinin tabeliyində "Tibb Müəssisələrinin Akkreditasiyası və Keyfiyyət Nəzarət Mərkəzi"nin yaradılması nəzərdə tutulur. Bununla bağlı hazırlanmış layihə sənədi aidiyyəti dövlət qurumları ilə razılaşdırma mərhələsindədir.

Səhiyyə Nazirliyində tibb müəssisələrinin akkreditasiya qaydasının təkmilləşdirilməsi, keyfiyyət meyarlarının hazırlanması ilə bağlı İşçi qrup fəaliyyət göstərir. İşçi qrup öz işində dünya ölkələrinin təcrübəsinə, həmçinin Səhiyyədə Keyfiyyət Beynəlxalq

Cəmiyyətinin təlimatlarına əsaslanır. Ümumiyyətlə, 2023-cü ildə ölkə ərazisində göstərilən tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması və bu sahədə nəzarətin gücləndirilməsi məqsədi ilə bir sıra tədbirlərin icrası planlaşdırılır. Bu tədbirlər normativ hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi və beynəlxalq praktikaya uyğun tənzimləmə mexanizmlərinin tətbiqi ilə bağlı olacaqdır.

- Sırr deyil ki, son zamanlar əczaçılıqda da problemlər yaşanır. Dərman preparatlarının durmadan bahalaşması və keyfiyyətsizliyi narahatlıq doğurmaqdadır. Nazirlik bu problemin həlli yönündə hansı işlər aparır?

- Ölkə əhalisinin sağlamlığı, o cümlədən vətəndaşların keyfiyyətli, təhlükəsiz, innovativ dərman vasitələrinə əlçatanlığının təmin edilməsi hər zaman möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyevin daim diqqət və nəzarətində olan məsələdir. Son 10 ilin statistikasına nəzər saldıqda 10830 adda

dərman vasitəsinin dövlət qeydiyyatına alındığını görürük. 2017-2022-ci illər ərzində dünyanın 100 ən yaxşı dərman istehsalçısından 60 şirkətin məhsulları ölkəmizə idxal olunmuşdur. Hər bir dərman vasitəsinin həyat tsiklinin bir neçə mərhələsi var ki, bu xammal istehsalından başlamış pasiyent istehlakınadək olan mərhələləri əhatə edir. Bu mərhələlərə tədqiqat, inkişaf, istehsal, keyfiyyət nəzarət, qeydiyyat, idxal, daşınma, saxlanma, satış və farmakonəzarət aiddir.

Azərbaycan Respublikasında dövriyyədə olan dərman vasitələri də bu mərhələləri keçərək pasiyentlərə çatır. Səhiyyə Nazirliyi bütün prosesə dövlət nəzarətini müvafiq qanunvericiliyə əsasən həyata keçirir. Proses özündə dərman vasitələrinin keyfiyyəti, səmərəliliyi və təhlükəsizliyi üzərində dövlət nəzarətini, həmçinin əczaçılıq bazarı iştirakçılarının fəaliyyətləri zamanı ortaya çıxan problemlərin tənzimlənməsini ehtiva edir ki, yekun hədəf əhalinin keyfiyyətli, effektiv və təhlükəsiz

kəsiz dərman və tibb vasitələri ilə təminatıdır. Nazirliyin bu sahədə icraçı və tənzimləyici funksiyasını daşıyan Analitik Ekspertiza Mərkəzi (AEM) Avropa, ABŞ Farmakopeyalarının müşahidəçi üzvüdür, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST), Qlobal Fond, Uppsala Monitorinq Mərkəzi və digər bu kimi beynəlxalq təşkilatlar ilə əməkdaşlıq edərək öz fəaliyyətini milli və beynəlxalq normativ hüquqi aktların tələblərinə uyğun həyata keçirir.

Sualınızda qeyd olunan “keyfiyyətsizlik” məsələsi bu proseslərin hamısının üzərində dayanan təhlükəsizlik, effektivlik və keyfiyyətinə razılıq verilir. Bundan əlavə, AEM-in mütəxəssisləri tərəfindən istehsalçıların istehsal sahələri mütəmadi olaraq təftiş olunur ki, bu da nəzarət tədbirlərinin tərkib hissəsidir.

AEM-in Tibb və əczaçılıq vasitələrinin ekspertizası və keyfiyyətinə nəzarət laboratoriyası dərman vasitələrinin keyfiyyətinin yoxlanılmasını həyata keçirir. İdxal və qeydiyyat proseduru zamanı dərman vasitələrinin keyfiyyəti laboratoriya tərəfindən istehsalçının normativ sənədləri əsasında yoxlanılır. Laboratoriya dövrün müasir tələblərinə cavab verən, tədqiqatların tam dəqiqliklə yerinə

şəbəkəsinə assosiativ üzv kimi qəbul edilmişdir

Qiyətlərə dair sualınıza gəldikdə isə bilirsiniz ki, qanunvericiliyə əsasən dərman vasitələri 2015-ci ildən qiymətləri tənzimlənən məhsullara aid edilmişdir. Tənzimlənən qiymətlərdən fərqli qiymətə satış qanunvericiliklə müəyyən olunmuş məsuliyyətə səbəb olur. Qiymətləri tənzimlənən dərman vasitələrinin qiymətindəki artım pandemiya dövrü ilə bağlı, son vaxtlar isə məlum geosiyasi səbəblərdən qlobal və regional səviyyədə xammal, qablaşdırma və logistika xərclərinin artması ilə izah edilir.

yətə nəzarət tədbirləri çərçivəsində öz həllini tapır və təchizat zəncirinin hər bir mərhələsində bu risk ən minimal səviyyəyə endirilir. Belə ki, hər bir dərman vasitəsi qanunvericiliyə uyğun olaraq dövlət qeydiyyatına alındıqdan sonra idxalı rəsmiləşdirilir. İdxal olunarkən dərman vasitələrinin hər bir idxal partiyası müvafiq laborator və sənəd ekspertizasından keçirilərək

yetirilməsi üçün yüksək kimyəvi saflığa malik reagentlərlə, həssas və dəqiq avadanlıqlarla təchiz edilmişdir, 2022-ci ildə növbəti dəfə beynəlxalq standart - İSO 17025 standartının yeni versiyasına uyğun akkreditasiya olunmuşdur. 2021-ci ildən Mərkəzin laboratoriyası Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının Bioloji Dərman Vasitələrinin Yoxlanılması Milli Laboratoriyalar

Əczaçılıq sektorunun inkişafı strateji məsələ olduğundan bu sahədə mümkün riskləri minimallaşdırmaq üçün son illərdə yerli sənayenin inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Respublikamızda yaradılan Sənaye Parklarında rezident kimi qeydiyyatdan keçən əczaçılıq biznesi subyektləri yaxın dövrlərdə bazarın müəyyən hissəsini yerli məhsullar ilə təmin edəcəkdir.